

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ TESTÜLET.

FELELŐS SZERKESZTŐ: Váradi Károly.

Rovatvezetők: DR. BARTÓK ISTVÁN, BENEDEK SAMU, FAZAKAS JÓZSEF, JEGEDŰS ISTVÁN.

Megjelenik — július és augustus havakat kivéve — havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal.

Előfizetési ára: egész évre 3 frt, félévre 1 frt 50 kr.

Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számíttatnak.

E közlöny beltartalmát illetők a szerkesztőhöz (lakása bel-középutca 31. szám); az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — Propper Ferencz egyleti pénztárnok címén — a kiadó hivatalba (csillagútea, 7. sz. a.) küldendők.

A történelem tanításáról.

(Folytatás.)

A történelem csak nagy vonásokban analog eseteket mutat fel, melyek sohasem hasonlók minden tekintetben egymáshoz; s azért a történelem tényei nem tekinthetők biztosan valamely felismert természettörvény képviselőinek.

A kormány zsarnoksága sokszor hozott létre szabadságot, pld. Rómában, Svájcban, Angliában, Franciaországban, Svédországban; de azért merész dolog lenne kimondani természettörvény gyanánt, hogy minden zsarnokságnak vége függetlenség. Assyria, Babilonia, Phoenicia, Egyptom, Karthagó hajdan virágzó államok voltak, s miután idegen hatalom alá jutottak, zsarnokságot is türtek eleget, de azért még sem élvezik ma sem a szabad államok örömeit.

A külhatalom segítségét szabadságukkal fizették meg az izraeliták, az ókori görögök, az ős brittek, a nyugoti góthok, a lengyelek; de az ebből levezethető szabály, mely szerint az idegen nép segítése mindig tönkre teszi az államot, még sem állítható fel törvényképpen. Görögország az újkorban, hasonlóképen Belgium Európa közbelépésével vívta ki szabadságát.

A görög-persa háborúk után, a keresztes hadak nyomában, a Napoleon ellen vívott európai küzdelem végén művészet, tudomány, irodalom feltűnő lendületet nyertek az érdekelt államokban. Ebből az az általános törvény nőné ki magát, hogy azon lelkesedés, mely egy nemzetet valamely jogos küzdelem érdekében áthat, annak beveződése után is tartós hatást gyakorol a nemzet életére, fokozza a nemzeti erőt. A magyar nemzet küzdelme a politikai és lelkiismereti szabadság lobogója alatt elég lelkesítő erővel birhatott a Tökölyi és Rákóczi-féle mozgalmakban: s a magyar nemzeti irodalom hanyatlási kora a szathmári békével kezdődik. Csak e néhány példa is mutatja, hogy a történe-

lemben indukczió útján általános törvényt megállítani nem lehet.

A kísérletet meg éppen kizárja a történelem. Jelezhetjük az okokat, melyek a szétmálló római birodalom elemeiből a középkori új keresztyén államok alakulására befolytak; előszámíthatjuk, hogy mik idézték elő a keresztes hadakat, a reformációt, a 30 éves háborút; de hogy megpróbáljuk, vajon nem hibáztunk-e az elemzésben, nem hagyunk-e ki valami fontos tényezőt: e célból sem a góth, sem a longobard birodalmat, vagy akár a harminczéves háborút nem csinálhatjuk újra, sem mérleggel, sem gürebbel.

Az igaz, hogy a történelemnek is van előnye a természettudományok felett, az tudniillik, hogy az ő tényeit sokszor inkább megértjük, mint a természeti tüneményeket. Így pld. tudjuk, hogy a meleg kiterjeszti a testeket s a villany egy pillanat alatt sok ezer mérföldet halad át; de érteni, nem érthetjük, mert a sodronyban létrejött változás nem jöhet elő bennünk, mint lelki mozzanat. A Tökölyi lelki állapotját át tudjuk tenni magunkba s így megértjük, hogy miért maradt ő el a sopronyi gyülestről. Pázmány politikáját, mely szerint látszólag elveivel, önmagával ellentétbe jöve, nem tudta pártolni a nádor abbeli törekvését, hogy Erdély egyesüljön Magyarországgal s ennek következtében az alkotmányos szabadság és nemzetiség koczára legyen téve a katolikus vallás érdekeért: Pázmánynak, a szabadságszerető magyar embernek; ezen észjárását jól megértjük.

De bár egyes tünemények, melyek a történelem tárgyát képezik, megérthetők és lélektani törvényre visszavihetők is: maga az egész történelem messze marad a természettan azon előnyétől, mely szerint ez a testek általános tulajdonságaiból s az erély természetéből a változó tünemények egész sorát megmagyarázhatja, előre megjósolhatja. Igen, mert a természettudomány általában sokszor találkozik ugyanazon jelenséggel, a történelem teljesen hasonló esetet sohasem mutat fel.

A vándormadarak minden évben megteszik útjokat, de népvándorlás csak egyszer volt. Tizenhatodik Lajos viszonyai sok tekintetben hasonlítanak az I. Károly angol király életviszonyaihoz; de a két történeti esemény mégis annyira különbözik egymástól, hogy a maga nemében mindeniket egyetlennek kell tekintenünk.

Nehezíti a történelem kezelését az is, hogy vizsgálatának tárgyai alig-alig szemléltethetők; mert egy-egy festmény, térkép, épület, ruha, fegyver, vagy éppen a történet színhelyének megtekintése még sok minden részletet hagy fenn, hogy csak megközelítőleg is magunk elé tudjuk képzelni az ónodi vagy besztercebányai gyűlést. S éppen azért, mert a történet eseményei s tárgyai nagy részben úgyszólván a belszemlélet előtt vonulnak el: e tárgy az emlékeztetést jelentékenyen igénybe veszi, jó emlékező tehetséget kíván.

Nehézség van a történelemre nézve abban is, hogy e tantárgy anyaga nagyon gazdag; sok ellentétes, bizonytalan adatot foglal magában, s e mellett tartalma folyvást nő, szaporodik. Egy-egy újabb adat megváltoztatja a régit s ez által nemcsak az abból levont következtetések válnak értéktelenné, hanem a többi adatok is vesztenek hitelességükből. A trójai háborút, argonauták útját, római királyok történetét sok ideig úgy adták elő, mint megtörtént dolgokat; most mindenki tudja, hogy azon eseményeknél legnagyobb költeményekkel van dolgunk. Volt idő, hogy a Tell mondat igaznak tartották; most tudjuk, hogy az nem egyéb, mint a létért és szabadságért küzdő svájci nép lelki szükségének kielégítésére alkotott képzelmény, hogy ama nagyszerű küzdelem diadala egy konkrét eseményhez legyen kötve. A Tigris és Eufratesz vidékei, a Herkulanum- és Pompejiban tett kutatások, a Lepsius magyarázatai, s hogy éppen hozzánk legközelebb eső dolgot említsünk, a mi történelmi társulatunk felfedezései: mily sok történelmi tényt helyeztek más világításba!

A tárgy természetében fekvő nehézségeken kívül nehezíti a történelem tanítását kivált a népiskolában az, hogy a gyermekek fejletlenek a legtöbb történeti fogalom megértésére. Ha egy gyermeknek bajába kerül csak egy helység közigazgatását is lelkében átgondolni s az azt alkotó egyes tényezők képzeit, fogalmait egymáshoz való viszonyuk szerint rendezni s egy szerves egésszé alkotni: mennyivel bajosabb lehet az, hogy ő az állam gépezetébe pillantson be, s az ott működő kerékeket helyzetők s rendeltetésük szerint képzetvilágában mintegy utáncsinálni képes legyen. Ha feltennők, hogy egy 10—11 éves gyermeket oda emelhetünk, hogy ő az egész emberiség fejlődését bárcsak főbb mozzanataiban is maga elé képzelje s áttekinteni tudja; a különböző korok életviszonyaiba, szellemébe beláthasson: bizonynyal messzebb mennénk a jóhiszeműségben, mint a ki egy két éves gyermeknek még akarna magyarázni rajzból egy pottendorfi mesterséges szövőgyárt. Állam, kormány,

királyi méltóság, alkotmány, szabadság, pápai befolyás, német császári fennhatóság, egyenlőség, forradalom, zsarnokság, hűbérrendszer, törvényes rend, az ország beljőllete, küldicsősége stb., mind olyan fogalmak, melyeknek tartalma vajmi homályos jegyekből van összerakva még az olyan gyermeknek fejében is, a ki azokról látszólag elég értelmesen beszél. S mindezek oly távol esnek a gyermek képzetvilágától, hogy a valót még csak megközelítő megértetésük is nem kevés fáradtságba kerül.

Azonban a gyermekek fejletlensége aránylag még kevesebb akadályt gördít elé; mert sok oly részlet van a történetben, a mit a gyermek csakugyan megért; sőt a történelem, ha a tanító eltalálja a tanítása módját, egyik legkedvesebb tantárgya a gyermeknek. De éppen ezen előadási mód feltalálásában rejlik az egyik főnehézség. Alig van tantárgy, melynek valódi jó előadása több ügyességet kívánna a tanítótól, mint a történelem tanítása. Tiszta felfogás, hű emlékező tehetség, éles ítélet, alkotó eleven képzelő erő: majdnem elengedhetlen tulajdonai lennének a történelem tanítójának, hogy a nagy tömegeből éppen azt tudja kiválasztani, a mi igazán lényeges; s egyszersmind legyen képes a kiválasztott anyagot a körülmények szerint megfelelő alakba önteni. Mert csakis az olyan történeti előadás közelíti meg a célt, mely az előadónak lelkében az ő egyéniségének megfelelő alakot nyert; s ne higgye senki, hogy a történettanítás célját elérte, ha egy más által kidolgozott történeti részletet betanulva, saját egyéniségének érvényesítése nélkül beszél el. Ámde az egyéniség érvényesítése alkalmával új nehézség áll elő abból, hogy a tanító nemzetiséghez, felekezethez tartozik, melynek érdekei, elvei, nézetei gondolkozására ösztönszerűleg irányzólag folynak be, s e miatt ugyanazon esemény más szint nyer a katolikus, mást a protestáns tanító kezében, holott a történelem előadásának objectívnek kell lennie.

Természetesen a tárgyilagosságot nem vesszük oly szoros értelemben, hogy a tanítónak érzése, véleménye se legyen. Az egészen részvétlenküli, semmi alanyi jelleggel nem bíró előadásban hiányzanék a lélek; s ez nem is valószínű, mert a tárgy valami kis alanyi színezés nélkül gondolattá sohasem válhatik. De annyi mégis elengedhetetlen, hogy a tanító a tényt minden elferdítés nélkül adja elő, s az egyik oldal érdekében való felmelegedése semmi esetre se adjon helyet a másira irányuló ellenszenvnek, gyűlöletnek, vagy bárcsak szeretetlenségnek is. Elég felfejteni, hogy a hit-újítást az előzmények vonták magok után; a Luther magasztalása, kivált felekezeti jelleg nélküli iskolában, átlépné a tárgyilagosság határát.

Az előadásra megkívántató helyes alakításnak az egyéni tulajdonokon kívül jelentékeny akadályt gördít eléje az is, hogy a néptanító többnyire nagyon el van foglalva s e miatt nem igen tanulmányozhatja eléggé

tárgyát, annival kevésbé jut ideje, hogy a történetre vonatkozó eredeti kufföket olvasgassa. Pedig a történettanításnál a tanítónak minden órára új lelkesedést, új felmelegedést kellene magába vennie; a mi csak úgy válik lehetővé, ha a tanulmányozás, utángondolás a rég beszerzett adatokat gyarapítja, felfrissíti, s ennél fogva sikerül a tanítónak tárgyán valami új szempontokat fedezni fel, mely a tárgyat új világításban állítja elő.

Nem kicsiny baj származik a történettanításnál az előadás nehézkességéből, rosszaságából is. Bármennyire szeressük a tárgyat, nem hallgathatunk érdekellettel olyan elbeszélést, melynek nyomán képzeletünk folyama meg-megzökken; az erőltetett figyelem, mint a kővágó csákánya, vissza- visszapattan; az útnak indított képzelem, mint szárnyaszegett madár, újból meg újból lebukik; az események képzetsorán végig futott lélek mindegyre visszatérni kénytelen. Ilyen lelki állapotot idéz pedig elő az ismeretlen szokat, előre meg nem világított fogalmakat használó, vontatott, akadozó, összeroncsolt, unalmas történeti előadás, melytől csak a tanító könnyű, élénk s folyékony elbeszélése óvja meg a növendékeket. — Fájdalom, a tanítónak jelzett kitűnő tulajdonai, a milyen szépek, éppen olyan ritkák!

A történelem tanítását nehezítő körülményekről szólván, bár ez legkevesebb akadályt gördít a történelem tanítása elé, nem lehet éppen figyelem kívül hagyni korunk irányát sem, mely mindent a közvetlen haszon szempontjából szeret megítélni. E szellem hatja át most az egész művelt világot s annál nagyobb erővel, mennél nagyobb téren van mozgása. A történelem nem tud felmutatni kort, melyben egy eszme oly nagy téren éreztette volna hatását, mint a jelzett irány.

A terjeszkedési vágy, a keresztyénség eszméje, a népvándorlás, a mahomedanizmus, a kereszteshad, a hűbériség szervezése, felbontása, az államok egységesítése, központosítása, az egyházi és világi hatalom küzdelme, a találmányok s felfedezések utáni rajongás, a lelkiismereti és politikai szabadság, az egyenlőség, nemzetiség-eszméi jórészt bevándorolták már a föld felszínének minden műveltebb nép lakta részét; de nem ölelhettek fel egyszerre oly nagy tért mint a mai realis irány, már csak azért sem, mert a nemzetiségi s geográfiai határvonalok, a megfelelő eszközök hiánya mellett, egyszersmind az uralkodó szellemnek is határokat szabtak.

Korunk iránya realis, s ez jó értelemben véve nem is baj. Ki akarná azt, hogy haszon nélkül tegyünk valamit? Ki buzdítana arra, hogy — a minket legközelebről érdeklő ügyről szólva — a nép-iskolában szükségtelen dolgokat tanítsunk; henye, kasza-kapakerülő, magukkal tehetetlen embereket neveljünk; a munkás kezek számát apasszuk, a fogyasztók éhhalálra tömegét gyarapítsuk haszontalan tantárgyaikkal?

De attól tartok, hogy mi a hasznost nem mindig jól értelmezzük s mikor az iskolákban a tantárgyaknak közvetlen hasznát keressük, s az olyan tantárgyakat, a melyeknek szembeszökő eredményét az élet fenntartására nem látjuk, értékteleneknek ítéljük: éppen úgy járunk, mint a ki a kenyeret haszontalan tápszernek nevezné, mert nem találhatók fel a karizmaiban azon kenyérmorzsák, melyeket jó étvágygyal elköltött; s nem gondolná meg, hogy a testet éppen azon tápszer erősítette leginkább, mely a test szervei működésére vérre vált.

Van még egy kora az emberi életnek, melyben minden figyelmet legfőbbképen a lelki testi tehetségek fejlesztésére, az erkölcsi s értelmi alap lerakására kell fordítani. E korban kétes szolgálatot teszünk azzal, ha tantárgyaikat a felnőttek szükségéhez alkalmazzuk, az alapletétel helyett tetőzni akarunk. Az ilyen eljárás hasonlít ahoz, mikor valaki a helyett, hogy a kertjében levő csemetét öntözgetné s ápolás által igyekeznék fejleszteni, erősíteni, kész gyümölcsöket aggat reá; s a helyett, hogy a nap csendes melegét bevárná, gyorsabb fűtés által igyekezik a fejlődést siettetni. Valamint a test a túlságba vitt külső meleg miatt elbágyad s az egészséges fejlődést csak a megfelelő belső melegtől nyeri meg: úgy a léleknek sem használnak az idejekoránál elébb nyújtott ismeretek s elvek, melyek rendszeren a gyermekek korának szükséges tananyag s világnézetek árán szereztetnek meg.

Attól tartok, hogy ha a gyermek fejében az alapvető, tehát nem szakiskola utján is a megélhetés, mindig csak az üzérkedés gondolatát tesszük uralkodóvá: éppen annak nyújtunk táplálékot, a mi a mai realis irányt nálunk elferdíti, s a mi abból áll, hogy mindig azt keressük, hol lehet munka nélkül megélni, s a helyett, hogy utána állanánk, hogy a helyzetünkben folyó s társadalmi állásunknak kimért munkát lelkiismeretesen teljesítsük, mindig a más buzájába vágjuk sarlónkat s egymás szájából kapdossuk ki a kenyeret.

Az ilyen elvek nem kedveznek a történelem tanításának; mert a történelem tisztítja az értelmet, gyakorolja az emlékező tehetséget, emeli a képzelmet, nemesíti a szívet, edzi az akaratot, fejleszti a jellemet, ápolja a hazaszeretetet s nemzeti öntudatot, szóval megteszi jótékony hatását a lélek minden tehetségeire, s e szerint előkészíti és serkenti a lelket az életre szükséges más hasznos ismeretek megszerzésére is. De nem nyújt közvetlen eszközt a megélhetésre s ezért meglehet, hogy a tanítónak nem egy előítéletet kell a közvetlen, a szemmel látható hasznost keresők táborában is legyőznie, mikor növendékeit arra buzdítja, hogy tanulmányozzák a történelmet.

(Folytatjuk.)

Magunk nevelése.

I.

A fenirt cím alatt Blackie, edinburgi tanár, érdekes könyvet irt, mely érett, megállapodott gondolkodás, benső vallásos érzés, gazdag tapasztalás mellett tesz tanúságot. E könyvnek czélja, útmutatást adni az életbe lépő ifjunak: miként fejlessze tovább a fejlődés azon plántáit, melyeket a képzés ideje alatt keblében megfogamzásra juttatának; miként művelheti gondolkodását, ápolhatja testi életét és teheti termékenynyé akarátát. A mű három részre van felosztva, melyek a magunk nevelésének e három irányát ölelik föl.

Salamon Ferencz, kitünő történetírónk, nem kevés igazsággal mondja, hogy alig van ország, melyben a felnőtt emberek oly keveset tanulnának mint nálunk. Hány ember számítja magát az értelmiséghez a nélkül, hogy avagy csak azokkal a kérdésekkel is foglalkoznék, melyek pályája szakkörébe trszoznak? Még inkább hiányzik nálunk a magunk nevelésének az a gyakorlati módja, mely a gondolatokat nem elvont alakban, akadémikus elméletek alapján sajátítja el, mondja utána egyes tekintélyeknek, úgy, hogy gondolkodó ereje mellettük meddő marad, sőt gyengül, erőtlenebbé válik; hanem magából a gondolkodó ész önálló munkásságából hozza létre, s így gondolatainak nem elméleti a hivatásuk, de a gyakorlati életre van egyenes vonatkozásuk. Hiányzik továbbá, -- és társadalmi életünk meg is érzi e hiányt -- a jellem valódisága. Az utánzás útján elsajátított eszmék, a divatos nézetek, soká sok ellenállhatatlan erővel nyomják rá egyéniségünkre bélyegöket. E miatt hiányzik életünk berendezésében mindaz, mi jellemünk önálló fejlődésére vezethetne. Ugy félünk, nehogy a „különcz“ hírébe kerüljünk, hogy fogadjunk el az illem szabályok legapróbb s gyakran ízetlen részletétől kezdve föl az erkölcsi világrend legfontosabb kérdései körül köz elfogadtatásban részesült nézetig mindent, gondolkodás nélkül. Az angol nép legszebb jellemvonása éppen az önállóság nagyobb mértékében áll, melyet csak erős kifejlődésre jutott, társadalmi, vallás-erkölcsi élete hozhatott létre.

Nemcsak abban áll a jellemesség, hogy ne vétünk a köztörvények és a becsület ellen, hanem abban is, hogy ne elégedjünk meg e nemleges jóssággal, hanem a vallásos buzgalom hevével törekedjünk a jobbra, nemesebbre. A megállapodás már maga a renyheséget csempészi be észrevétlenül lelkünkbe, mi igen természetesen a nyegle, nagyszavú emberek — bizony nem éppen tisztességes indító okokból származó — szereplésének nyit szabad tért. Találnának csak az ilyenek öuálló agyakra, tiszta öntudat által felvilágosított szívekre, de még inkább hajthatatlan, a félreértéstől sem rettegő jellemekre: megcsappana egy kissé uralmuk; bizonyára kényszerítve lennének nemesebb célokra irányozniok működésüket.

Soha sem hallottunk az élet felszines lovagjairól annyi gáncsot, soha sem harapódzott el a gyanú és bizalmatlanság oly széles körben, mint a napi sajtó által folytonosan izgatott és hamar ítéletre csábított mai közönségben: és mégis találunk-e a felszines nagy emberek komoly ellenállásra, mely lehetetlenné tenné szereplésüket. Nem! A becsületes ember gyáva, mondá egy szellemes francia író, és bizony igazságot monda ki.

E gondolatok közt tevém le Blackie „Magunk nevelése“ (Self education) című derék könyvét. Nem vélek haszontalan dolgot cselekedni, ha e könyv magvas gondolataiból egyet mást bemutatok lapunk tisztelt olvasóinak. Tanítóink ne szünjenek meg egész emberek lenni szakpályájukon, de mint szakemberek ne szünjenek meg tovább is tanulni. Ez óhajttással vezetem be az említett könyvet.

*

„Napjainkban főként könyvekből tanítanak. Kétségen kívül a könyvek igen hasznos segédeszközei a tudományos képzésnek és némileg képesítenek bennünket arra, hogy hasznos képességeket fejlesszünk általuk. De semmi esetre sem a könyvek a képzés eredeti és természetes forrásai, és véleményem szerint felette alkalmasok arra, hogy túlbecsültesse nek. Pedig egyáltalában nem bírnak teremtető erővel; csak segédeszközök, csak segédforrások. Sőt mint ilyenek is mesterségesek és alárendeltek, azokhoz képest mikkel a gondviselő természet bennünket felruházott. Mint a táv- és goresővek kutatásaink közben nem sejtett csodákat tárnak föl, de azért használatuknak nem szabad bennünket félre vezetniök annyira, hogy szemünk használatát kisebbre becsüljük vagy éppen elhanyagoljuk. Az ismeret eredeti és tulajdonképpeni forrásai nem a könyvek, hanem az élet, a tapasztalás, öngondolkodásunk, érzésünk és cselekvésünk! Ha ezeken kezdjük, akkor a könyvek kipotólhatnak némi hézagokat, helyreigazíthatnak némi ferde képzeteket; de életelevení tapasztalás nélkül a könyvek csak eső és napfény, benemvetett földre:

„A pergament-e a szent, drága forrás,
Melyből egy korty szomjunk örökre oltja?..
Kebledre nem száll enyhülés, sem áldás,
Ha azt nem éppen önkebled bugyogja!“

(Goethe. Faust.)

kissé költői módon, de nagy igazságot fejeznek ki e szavak. Mint ásványtani értekezés annak, ki soha egy ásványt nem látott, valódi tudományos ismeretet nem nyújthat, irodalom és költészet felől írott könyvek sem oktathatják azt, ki az étellel ismeretlen, sem zenéről tartott előadás azt, ki a hangok zöngelmét nem érezte, sem templomi beszéd azt, kinek lelke az ajtatosság pillanatát nem élvezi, kinek élete tisztátalan. Minden könyvből merített ismeret nem egyenesen; hanem visszfényében, viszhangképpen hat reánk. Valódi ismeret eleven gyökérből sarjadzik a gondolkodó lélekből; s ha ez valamit kívülről sajátít el, életelevení assimilatio út-

ján teszi magáévá, mint élő szervezet, és nem pusztán kölcsönzés által veszi át.

Igy kezdi Blackie. Ezután az ismeret legelső felfogásul állítja ezt: Szemlélni, még pedig pontosan és helyesen kell szemlélni! A természettudományokat éppen azért tartja becses tananyagoknak, mert nemcsak legazdagabb s mondhatni kifogyhatatlan és mindig új anyagot nyújtanak a vizsgálódónak, hanem mivel a leghasznosabb képességünket: szemléző képességünket fejlesztik. Ugyanis a szemet, mint többi szerveinket, gyakorolni, képezni kell; mert ily kiképzés nélkül s a könyvekhez való szolgáló tapadás által erőtlenné válik. Bámulatos, hogy nyílt szemmel hányan mozgunk, forgunk a világban és mégsem látunk! — Tehát az iskolában, de még a felsőbb oktatást nyújtó intézetekben is, a fő gond a szemléleti képesség kifejlesztésére fordítassék. A leghasznosabb szolgálatot e végre a növény-, állat- és ásványtan, a geologia, építészeti és rajz tesz meg. Utazásaink, e mindmegannyi alkalom gazdag tapasztalatok gyűjtésére, kárba vesznek, ha szemléző képességgel nem bírunk.

De a szemléletnél fontosabb a helyes szemlélet. A természet és élet kimondhatatlanul gazdag tárházában tévedezve bolyongunk, elfáradunk, ezért nem érve, biztos kalauz nélkül. Az érzéki világ tárgyait bizonyos szabályozó elv alá kell rendeznünk. E szabályozó elv: az osztályozás elve. A tanítvány figyelmét tehát első sorban a hasonló tünemények észrevezésére kell irányoznunk és ezeknek kapcsán a legszembeesőbb elmentések felfogására. Így lehet a nemeket megkülönböztetni. A természetes felosztást kell okvetlenül mindenekelőtt megalkotni tudnunk; mesterséges osztályozás, milyen pl. a szókönyvekben a betűrendes, a Linné rendszere a növénytanban, ha kizáróan használtatik, inkább akadály, mint segítség a valódi ismeret elsajátítására nézve. Legelőször szoktassa a tanító a növendéket ahoz, hogy a valódi különbséget fedezze föl az egyes tárgyak és tünemények közt. A népfelfogása gyakran felszínes jegyek után indul. A sáskától elnevezés arra enged következtetnünk, hogy a növény a lilium-félék közé tartozik; holott a növénybuvár inkább a mák-faj alá sorozza és ez eljárását tudja is igazolni. Fontos, kiválóan fontos a helyi múzeumok minél gyakoribb látogatása is. Megfigyelő eljárásunkat azonban itt is leginkább egy legjellemzőbb példányra kell szorítanunk; mert egyszerre sokra kiterjesztésén figyelmünket, nem vagyunk képesek alapos fogalmat, sőt még helyes képzetet sem alkotni magunknak.

A gondos szemlélet alapján felfogott és elrendezett képzeteket és fogalmakat a gondolkodó ész következtetésekre használja fel. Nemcsak azt akarjuk tudni, hogy a tárgyasvilág létezik, de azt is: miként és miért létezik a maga mivoltában? A világszellem egysége visszatükröződik a jelenségek végtelen változékonyosságában is. A jelleg a természet-alkotó gondolatának

fővonásait tünteti föl. Ezt tükrözi vissza a kutató szellem. A természet eljárásának alaptervét kutatja az emberi okosság. Az okok iránt érzéke van az emberi észnek. Az ok keresése oly annyira veleszületett tulajdonsága a gondolkodó embernek, hogy a felszínes ok elfogadására is éppen azért oly igen hajlandó; az esetleges körülmény gyakran megfajított jelenség okául tűnik föl. E hibába könnyen beleesik az, ki gondolkodását folyton nem gyakorolja.

A természet világában még csak lehet érteni, hogy Anglia nyugoti partján az Atlanti-tenger közelléte miatt van gyakori esőzés; azt is, hogy Obanban aránylag azért van enyhébb tél, mint Edingburg környékén, mert a mexicói öböl felől meleg vizáram ömlik feléje; de az erkölcs és politika világában, hol a tényezők összetettebbek, a jelenségek bonyolultabb forrásokból erednek, e felszínes következtetési mód igen gyakran sajnos tévedésekre vezet. Egy démagog beszédéből hallotta Blackie, hogy Anglia minden anyagi és társadalmi bajának egyetlen forrása a királyság intézménye; és minden baj azonnal megszűnnék, ha egészen democrat alapra fektetnék az alkotmányt. Blackie az ily következtetésekre azt mondja, hogy nem hiában kívánta Plato, hogy minden hallgatója előbb matematikai képzésnek vesse magát alá. A mathesis fegyelmezi a gondolkozást. De minthogy a mennyiségtan elvont, felvett, költött és mondhatni tökéletes viszonyokon alapult tételekből következtet: nem képezhet kielégítő iskolát azokra a következtetésekre, melyek több oldalú és bonyolultabb jelenségek megfajítottát célozzák. Politikai, erkölcsi és társadalmi kérdéseknél, következtetéseink kevésbé biztosak, mint a mennyiségtan körébe eső dolgoknál; nehezebbek is s a legnagyobb veszélybe pedig a rokon és ellenszenv által elfogulttá tett vizsgáló szellem vakvága ragad. De azért a politikus, ki téved, nem a tudomány ingadozása, nem a jelenségek okadatolhatatlan volta miatt, de a körülmények nem ismerése, pártszenvédély következtében téved. Pedig: igazságosságra nem tarthat igényt, ki nem mer igazi alapon, igaz tények alapján következtetni. Hogyan kell tehát a gondolkodó értelmet a tévedéstől megóvni? — Erről közlelbről.

Hegedüs I. tván.

A művelődés kérdésének jelentősége, a jelenre és jövőre.*)

Minden kornak megvolt s megvan a maga célja; a görögökének a szépség, a rómaiakének a nagyság s

*) E komoly figyelemre és sok utángondolásra méltó cikk eredetijét az „Allgemeine Deutsche Lehrerzeitung“ ez évi 1-ső és 2-ik száma hozta, a mély gondolkodó, de néha a nehézkességig tömött tollú dr. Schramm Páltól. Mi csaknem teljes szövegében közöljük, szabad fordításban, azoknak a gyönyörűségére és lelkesítésére, a kiknek — hazánk s társadalmunk soknemű nyomorúságai közepette is — leginkább a szívükön kell hordaniók, hogy a jövő a haladás barátaié s még inkább: az általános haladásért és jólétért lelkiismeretesen munkálóké.

A szerk.

egy későbbinek az alázatosság. Századunk törekvései eszményi és erkölcsi tartalmát a művelődésre való elhivatás jellemzi; s e hivatásnak csak a Baco jelszava érvényre jutása biztosíthat megoldást.

Tagadhatatlan, hogy ezen, ha szabad úgy szólanom: művelődés-politikai mozgalomban, az ellentétek mereven és közvetlenül érintkeznek; sőt e pillanatban mint panaszló és védő állanak egymással perben. Az is igaz, hogy a támadás és védelem mindkét félről egyaránt heves. De azért az, hogy melyeknek a részére fog eldőlni az elvek eme harcza, a melynek alapoka az általános életnézetek nagy ellentétében rejlik: ma már nem kétséges többé. Az az eszme, hogy születésünkkel nyert, emberi állapotunkon csak művelődés által javíthatunk s kell is javítanunk: nem fog levéteztetni a 19-ik század napirendjéről, míg ténnyé nem válik. Nem; mert általános szükségesség forrásából fakadt; s ezért semmiféle erőszak sem fejthet ki elég értelmet és hatalmat arra, hogy elnyomhassa. Hatását, hódítását lassíthatják, korlátozhatják; de magát az eszmét félre nem lökhetik, meg nem ölhetik. Ugyanaz fog történni vele is, a minék a példáját a kereszténység történetében láthatjuk. Valamint a kereszténység, a szegények és nyomorultak iránti részvétével, az ő világ kasztokra szakgatott és szívtelen korszakában is diadalt aratott: úgy a művelődésre való felhívás is csak meghallgatásra talál azok lelkében, a kik a lelki szegények iránt éreznek részvétet. — Győzni fog ez eszme is; ha ma nem, hát holnap.

A pillanat jól érzett parancsa a művelődés kérdését már azon problémák sorában helyezi, a melyekkel nemcsak a szakpolitikusknak, hanem minden embernek, a ki a múltra gondolva, pillant a jövőbe is, komolyan kell foglalkoznia. Köz- és politikai kérdés rangjára emelkedett már ez; és jövőre, ez lesz az a mérték, a melylyel egy későbbi nemzedék azoknak államférfiúi belátását és tehetségét fogja mérlegelni, a kiknek kezébe van letéve jelenleg a világtörténelem irányzása, vezetése.

A jelent festeni, éppen oly szomorú, mint háládatlan feladat; mert azt festeni akarva, korunk nyomorúságait, nyugtalanságát kellene festenünk. Nem vagyok elég pessimista arra, hogy azokban a kedvetlenségekben és küzdelmekben, melyek a mátt eltorzítják, és azokban az ingerült ellentmondásokban, melyek a holnapot fenyegetik, a nemzeti szellem általános felbomlását, romlottságát lássam és annak elpusztulását hirdessem; de azt is érzem, hogy ez időszerint a szocial-politikai állapotokat egészen szépnek, rendesnek és egészségesnek csak oly erős kitartású összhang-apostól ítélheti s hirdetheti, mint a kinek nevét a szives olvasó engedelmével most elhallgatom.*)

*) Ez a német eredetiben rejtett czélzás akar lenni vagy Bismarckra, vagy az új, porosz közoktatási miniszterre: Puttkamerre.
A szerk.

A ki bírál, annak szemei előtt a mai társasélet szervezetének külső jelenségei egy beteg képét mutatják. De valamint nem az arcok halványsága, nem a tagok ernyedtsége maga a betegség; és valamint az értelmes orvos is nem a kórjeleket, hanem magát a bajt igyekszik elpusztítani: úgy a szocial-politikai szervezetet: is csak belülről lehet bajjaiból ki- és lassanként meggyógyítani. A külső jelenségeket égető, beevődő szerek által akarni elűzni, annyit tenne, mint a bajt befelé kergetni és a szervezetet teljesen aláásni.

A mi betegünkkel szemben különösen és mindekelőtt arra kell gondolni, hogy azokat az állapotokat javítsuk, a melyek a belső ember élete körében mutatkoznak romlottaknak; s azokat a területeket vegyük jobb és teljesebb megmivelés alá, a melyeken a nép- és társasszellem ápolása kiváló feladatunk: a nevelés és oktatás terét tudniillik.

Mert társaséleti lehangoltságunk legmélyebb oka nem annyira a rég táplált czélok meg nem valószínűsülése miatt a csalódásunkban s nem is az anyagi terhek- és nélkülözésekben leli fészket, mint inkább abban a belső különbségben, a melynek nyomása alatt nemzetünk majdnem mindenik részének szenvednie kell.

Sokkal inkább szenved korunk belső kimerülésben, mint anyagi szükségben; és csakis a nevelést, de értve ez alatt az ő egész terjedelmét és mélységét, jelölhetjük ki annak a pontnak, a hová a bajkivető hatalmas emeltyüt be kell állítanunk, a végre, hogy a megcsökönösödött jelent megközelíthessük és a fenyegetett jövőt biztosíthassuk.

Mindaddig, míg a szellem az, a mi építi magának a testet, (de azt le is ronthatja): mindaddig a művelődés a társasélet orvosszere; tőle függ a népek egészsége. Ezért a művelődés szervezetében a mai nap szükségése is a holnapra való reményünk lüktetését érezteti; és korunk összes feladatai, minden erőltetés nélkül, a nevelés feladatára vezethetők vissza.

Ez túlzásnak tetszhetik; de csak is tetszhetik. Hogy valóban nem az, erről azonnal meggyőződhetünk, mihelyt tisztában jövőnk azzal, hogy a modern társadalom alakulása lényegileg más alapon nyugszik, mint az elévült bűbérrendszer társadalmi rendje. De ekkor azt is beláthatjuk, hogy az új társadalmi elvnek csak is új művelődési elv felelhet meg, — az az elv, a mely azt az elhatározást fejezi ki, hogy a nevelést és képzést demokratizálni, azaz a társadalmi élet pyramissa minden rétegének törvényes köteleességé kell emelni, és ezzel a kötelezettséggel a közönséges embert a szellemi rabszolgaság alól is fel kell szabadítani.

Valóban nem élünk már többé abban a régi, időben, a melyben a cseresznyék jobban ízlettek, az osztrigák kövérebbek valának, a pacsirták tisztábbak

daloltak, a nők szebben nevettek, sőt az egész emberiség szeretetre méltóbb volt. A régi jó idő ma már nemcsak elvben, de gyakorlatban is lejárta magát. A világnézet, a társadalom képe megváltozott. Csak hosszúság és nehéz fejlődési közdelmek árán létesülhetett az átmenet a középkorból az új kor történetébe; de létesült. A középkori szellem korlátoltsága, kizárólagossága megtört; egy új világ állott elő; a történelemben egy új lap nyílt meg; a civilizáció céljai gyarapodtak kiterjedésekben, úgy az egyénre, mint az összes emberiségre.

A városok védő falai lehullottak, és bolygónk rasszainkkal van körülvéve. Országok, földrészek felhagytak középkori elzártkozottságokkal, és az „emberiség egyetemei:“ a táviratok és vasutak a közel és távol fogalmát teljesen átalakították. Népeket, erkölcsöket tanulunk megismerni, a melyekkel elődeinknek legkisebb érintkezések sem voltak. A legélénkebb folyamban hullámanak az emberek, és ezer új alakban nyilvánul az új élet: itt új gondolatokat ébresztve, formálva; ott erőket szabadítva fel, a melyek azonnal tevékeny élet terére lépnek. A régi tekintélyek lesüllyedtek s újak tűntek fel.

Nagy Károly ideje óta a fejedelmek története uralkodik. Legelől áll a császár, mint a királyok feje, vezére, meg a pápa. Azután jönnek a királyok, a fővazallók, a közvetlen hűbéreseik, a nemes jobbágyok s a köznemesség. Mindezen elemek örökös harcban állanak egymással, s közülök a legtöbbben a szellemi érdeknek még csak sugara sem csillámlik. A népről, az emberi tömegekről, ritkán, vagy csak mellékesen van szó. Ez csak kipróbálni való „anyag“ egyesek számára.

A nép fizet, szolgálja robotját, vérzik a csatákon s hálából letiporják, kirabolják, s vele szenvedtetik leginkább a háboruszkodás, öldöklés, égés, pestis és drágaság csapásait, nyomorát. Ő csak dolog; egy megtesztelt passzívum, egy pihenő polus.

Csak midőn a városok lassanként emelkedtek, akkor kezdődött meg az újabb történelem, mely sok kis egyes forrásból összefolyva, végre egy hatalmas folyamná: egyesült, s ma már az idő partjain fölségesen hőkölög tova és nagyságával a Gothai Almanach*) fényét is elhomályosítással fenyegeti.

Elmultak azok az idők, midőn egy volt minden, minden egyből indult ki, s minden egynek a kezében volt. Ma a kerok szózata hangzik: Túl vagyunk azokon a történelmi pusztaságokon, melyeken a népek története — Scaliger József szavaival szólva — a vadállatok csoportjának történetéhez hasonlít leginkább. A mi a régi jó időkben dolognak tekintetett, ma egyén lett; a mi a korábbi századokban tétlenségre volt kártható, ma mindenütt akcióra szólítottatik fel. Az állam többé nem egyesek élvezetére kifundált találmány; ha-

nem intézmény, mindenek javára. A földesuri alattvalók köteleke el van metszve, a [földmives szabad, a parasz-
tok és kézmivesek polgárai az államnak.

A világtörténet már nem kasztok, hanem népektörténete; de a fejedelmek története ennek is lehet központja, ékes drága kőve, ha a néptörténelem magas, tisztult, hazafias és emberies céljaival legbensőbb összeköttetésben halad; s a népszellem emelése — és nemesítésére hatalmas emeltyűül szolgál. A nagy néptömegek mindinkább és inkább hatalomra jutnak, szellemök mind gyakrabban vonatik belé a vitákba; de egyszersmind a társadalom sorsa is hova-tovább mindinkább függ a mivelődésnek ama módja- és fokától, a melylyel ezen tömegeket emelni akarjuk.

A közélet általános fellendülése, egy mindig nagyobbra növe többségnek folytonos részvétele a társadalom közügyeiben, de egyszersmind mindenek erkölcsi felelőssége, — nem véve ki e mindenek kötelekeiből a nép legegyszerűbb gyermekét sem: ez ma oly bevégzett tény, mint bármely más, melyet csak e névvel szoktak illetni. De ha a tevékenység és a napi feladatok köre, úgy az összeségre, mint az egyesre nézve, folyton tágult és tágul: ennek megfelelően úgy az egyes, mint az összes ismeretösszegét folyton nagyobbítani kell. Különösen lefelé kell oly intézkedéseket tennünk, a melyekkel kimutathatjuk és megvalósíthatjuk akaratunkat arra, hogy az egy és ugyanazon társadalmi és politikai közösség körében együtt élőkre a mivelődés és polgárisultság különbségét kiegyenlíteni vagy legalább enyhíteni törekszünk s kell is törekednünk; mert napjaink végső erkölcsi, közgazdasági és politikai nyomorúságainak gyökérszállai éppen e különbségből sarjadztak ki, s ebből szívják éltető nedvöket.

(Folytatjuk.)

Élet- és egészségügyi közlemények.

Hogyan válasszuk a természetszerűség elvének megfelelően ruháinkat?

(Folytatás)

A mi az egyes ruházati darabokat illeti, ezekről a következőket vegyük figyelembe. — Ruházatunk legfontosabb darabja, mely testünkkel közvetlenül érintkezik, ingünk. Egészségesebb kelme ingek számára nincsen a flanell-féléknél, melyekben, még ha nedvesek is, legkevésbé vagyunk kitéve meghűlésnek s alig érezzük a nedvességet; mert ezen állapotban is még mindig képesek a levegőt magukon átbocsátani. Ezért viselésük ajándék még nyáron, vagy utazás alkalmával a melegebb tartományokban is, a mint ezt Olaszországban az úgynevezett Garibaldi-fele ingek neve alatt tapasztalhatni.

*) Európa fejedelmek s főurai névkönyve.

A gyapott-gyolesból készült ingek jóságokra és egészséges voltukat illetőleg közelebb állanak a gyapju szövetekhez, mint a lengyolcsból készültek, mivel emezeknél sokkal csekélyebb a nedvzivó képességük.

A lengyolcs ingek gyorsan veszik magukba az izzadságot, és e miatt egészen légmentesen zárják el a test kigőzölését, minélfogva ilyen esetben igen kellemetlen hidegség érzetét kelthetik föl a testben. Ezért csak olyan egyéneknek ajánlható a viselésök, kik nem szoktak izzadni, vagy legfeljebb csak is a téli hónapokban.

Selyem ingeket nem igen szoktak viselni; s nem is ajánlhatók, mert nedvzivó tulajdonok azonos a lengyolcsóval.

Újabb időben használni kezdték a reczeszövetű ingeket, melyeknek viselése az emberi egészségre igen fontosnak bizonyult be az által, hogy télen minden másféle szövetből készülteknél sokkal melegebbek és könnyebbek; e mellett nyáron is viselhetők, mikor is az az előnyük van, hogy az izzadságot magokba szivják s nagy melegben azt is eszközlik, hogy az izzadságtól átnedvesült felső ing nem érhet közvetlenül testünkhöz.

Felső öltönyöknek nem alkalmasak a sima, préselt kelmék; hanem ezekhez mindig czélszerűbb laza gyapju kelméket választani, melyek a kereskedésben Ratine-neven fordulnak elő, s melyek közül a legszebbek és legjobbak Franciaországból kerülnek hozzánk.

Oly anyagu kelmék, melyek a levegőt kevésbé, vagy éppen nem bocsátják által, nem valók egészséges ruházatra. Itt első sorban a bőrből készült ruházatok említendők, melyeket hajdan nagyban viseltek; de ma, mint czélszerűtlen — hogy ne mondjuk: nevetséges — viselet még csak a sváboknál látható. Szintén ily czélszerűtleneknek bizonyultak a mackintos és gumi ruhák is, a melyekhez számíthatjuk az eső-köpenygeket. Igaz, hogy általuk a testet az esőtől megóvjuk; de alattuk a bőr kipárolgása megakadályoztatik, és az izzadás és fázás kettős kellemetlen érzete fog gyötörni. E hátrányukon meg is kísértették oly módon segíteni, hogy szelelő lyukakat készíttettek a hon alá, s az úgynevezett Haveloque-szabásu eső-köpenygeket így hozták divatba. De ezek sem voltak képesek a jelzett hátrányt még csak mérsékelni is, annál kevésbbé pedig elenyésztetni.

A fővegek kelméi néha nagyon melegek, melyek különösen szellemi munkával foglalkozó embereknek éppen nem ajánlhatók — mert köztapasztalat, hogy szellemi munka után az agy hőmérséke különben is emelkedik. — Nincsen haszontalanabb és kártékonyabb ruhadarabunk, mint a házi sapka. — Egészségi szempontból a bőr- és szőrmés kucsmák sem ajánlhatók — általános viselésre. A fő hamar hozzájuk szokik s azután nehezen mondhatunk le róluk; már pedig — kivált átmeneti időszakban könnyen — készíthetnek elő veszélyes betegségekre. Azonban azt sem lehet tagadni,

hogy téli időben, kivált húzamos utazások alkalmával, a használatuk majdnem nélkülözhetetlen.

A tapasztalat azt bizonyítja, hogy a hol a gyermekek nyakravalók viselésére nem szoktattatnak, ott a torok-betegségek sem oly számosak. Semmivel sem lehet a gyermekeket jobban elpuhítani, mint a swállak viselésével; a mi annál nagyobb meggondolatlanság, mert a nyakunkban két fontos szervünk van elhelyezve, t. i. a nyelő cső és ez előtt a lélegző és hangképző szervünk, melyeknek edzése és az idő változásaihoz szoktatásuk kellemetlenségtől óv meg. Ezért nem is bocsátokunk semmiféle nyakkendők ajánlgatásába, sőt nyíltan kimondjuk, hogy a swallowkat és úgynevezett boa-nyakkendőket elvetendőknék és az egészségre károsnak hiszszük. Ezek helyett, torokbajok kikerülésére ajánljuk, hogy mind a nyakat, mind az arcot, sőt még a mellet is igyekezzünk gyakori hideg mosogatások által edzeni. A természet a vizet jelölte ki mosdószerűl téle és nyárra egyaránt; azt használjuk tehát mindig, és pedig természetes állapotában.

Fontos és majdnem nélkülözhetetlen ruházati czikkeink még lábbelink is. De mivel ezeknél nemesak a physical, hanem a műleges viszonyokat is tekintetbe kell vennünk, azért róluk csak később fogunk szólni. Addig vessünk pillautást ágyneműnkre, mert — úgy szólva — ezek is ruházatunkhoz tartoznak. Hiszen életünk egy harmadát ágyneműnk közt töltjük el. Példa beszéd, hogy az ágy melege mily jótékonyan hat az egészségre; igaz is, mert ágyban fekvés alatt a vér a központból a környi részek felé áramlik és így a belső szervek a nyomástól szabadulva, kellemesen kinyugtatják a testet a napi fáradalmaktól. — De hogy az ágy feladatának megfelelően, bizonyos tulajdonságokat nem szabad nélkülöznie.

Első kellék az, hogy az ágynemű — bármily olcsó kelméből állíttassék is össze — álljon mindig lehető legrosszabb melegvezető anyagokból. — Legközségesebb töltelékek: a szalma, panusa, tengeri fű és lőszőr; s természetes, hogy minél nagyobb rétegűek ezek, annál kellemesebb rajtuk a fekvés.

Újabb időben az ágyak fenekét sodrony hálózattal látják el, a mi egészségi tekintetben nagyon előnyös, mert ez által a levegő könnyebben járulhat az ágyneműhez, mint ha az tömötten egymás mellé helyezett deszka-darabokra tétetik; ezen kívül a sodrony ruganyosága a fölötte fekvő test elhelyezkedésére is kényelmesebb.

Háló helyül alatt fekvő keretek nem ajánlhatók, mert ezek egészen a padozaton nyugszanak, s így alattuk a levegő nem járhat; már pedig egészséges ágynak legalább 0.5 m.-rel magasabban kell állania a padozat színénél.

A köz-életben takaróul legáltalánosabban oly paplanokat használnak, melyek watta-pa muttal vannak töltve, s így a lehető legrosszabb melegvezetők, tehát éjjelre a test melegét megőrzik. De nem könnyen le-

Melléklet a „Család és Iskola“ 3-ik számához.

het őket tisztán tartani, mert kimosni általában nem lehet, míg a laza kecskeszőr pokróczok, ha nem nehezek, a paplant egészen helyettesíthetik és a tisztántartásban jóval felülmulják. Ezért jöttek mindinkább használatba nevelő-intézetekben, laktanyák- és kórházakban. Említést érdemelnek még a lúdtoll-dunyhák, melyek Németországban ősi takarók, s tagadhatatlan, hogy ha jól vannak készítve, könnyűek és akkor a takarók között az első kelyet foglalják el, sőt a hidegebb égalj alatt nélkülözhetetlenek; de az áruk is jóval magassabb a többi takarókénál.

Sokszor intézik orvosokhoz a kérdést: vajon fekvés alatt magassan vagy alacsonyan helyeztessék-e a fej. Ezen kérdésre érdemleges feleletet adni nagyon bajos. Egészséges egyéneknél e tekintetben sok függ a szoktatástól; betegeknek a kórjavaslathoz kell alkalmazkodni, t. i. szív- és tüdőbetegek, valamint agy-ér-bőségben szenvedők mindig okosabban cselekszenek, ha fejük alá több párnát tesznek. Egészséges embereknek két középnagyságu párna tökéletesen elég; gyermekeknek elég egy is, melynek fölébe egy kissé több és lószőrrel tömött párna teendő.

Összes ruházatunk, nem igényel annyi gondot, mint lábbeliink czélszerű megválasztása. Igazat adnak nekem ebben különösen azok, a kiknek tyúkszemök van vagy lábajjaik rossz csizmak viselése miatt már egészen elferdültek, elgörbültek.

Némely cipész azt hiszi, hogy egész mesterségét a legnagyobb tökélyre vitte az által, hogy ha izomból és csontból alkotott lábunkat a lehető legkisebbnek tün-teti fel. — Chinában meg is lehetne őket ezért dicsérni; de nálunk már meggondolhatnák, hogy ezen hiúsá-gért mily kínzó fájdalommal kell lakolnunk. Okozza pedig ez előbb vagy utóbb beálló fájdalmakat néha a divatszerű hibás talpszabás, máskor a sarok helytelen arányu szélessége és magossága, néha pedig a főbőrnek rossz választása, és szabása. — Lássuk ezeket egyenként!

A régi képek azt mutatják, hogy őseink hegyes orru csizmákat viseltek, s e viselet — kivált a népnél — egész napjainkig fennmaradt. Az úri rend legnagyobb része a magyar ruha szegreakasztásakor felhagyott volt vele; de a szeszélyes divat már megint kezdi legalább hódolói közt terjeszteni.

Pedig czélszerűtlen és káros viselet biz ez; s csak is a kezdetleges tökélytelenség szüleménye. Az ilyen csizmáknak a talpa mind a 2 lábba csaknem tökéletesen egy vágásu, a mi a lábbelinél a legnagyobb hiba; mert annál jobb ez, minél inkább maga alkalmazkodik a lábhoz, s minél kevésbé kényszergeti ezt a magához való alkalmazkodásra. A teljesen egyenlő vágású talpok tehát csak is reggeli topánkáknál engedhetők meg, mert ezek bőveek; aztán legtöbbszörre lágy

kelméből is készülnek, s így bármelyik lábunkra is legkisebb erőltetés nélkül felhuzhatjuk.

Lássuk mostan, hogy mi rosszat okoznak a hegyes orrú és egyformára vágott talpú csizmak. 1) A nagylábujjat a láb középvonala felé nyomják, mi miatt az a második lábújjra, emez pedig néha a harmadikra kerekedik, vagy is inkább tekeredik. 2. Ennek következése aztán, hogy a nagyújj párnája — thenar — nagy nyomásnak van kitéve, mely nyomás fájdalma különösen a köszvényes lábakra majdnem elviselhetetlen. — Ezen keserű fájdalomon csak féllábra szabott talpu csizma segíthet. Nem egyformán vágott két talpat, ha egymás mellé állítunk, három pontban kell hogy egymást érintsék; t. i. a nagylábujjnak megfelelő irányban, a láb legnagyobb szélességében és a saroknál. — Minden jó cipésznek három irányban kell a lábról mértéket vennie; és pedig: a láb hosszáról, a láb párnáinak kerületéről, és a lábtő magasságáról. — Az ember talpának nagy előnye van az iv alakban; ez kölcsönzi a lábnak a ruganyosságot és kitartást.

Állásközben a talp három pontban érinti a padlót, t. i. a sarok, a nagy- és a kiss ujj párnáján. — A talp ivezetének legnagyobb magasságát az ugró csont képezi, mely a lábtőt az alszárral köti össze, és így csaknem az egész test súlyát ez hordja magán. — Ha felállunk, a lábunk rendesen egy 1 centimeterrel hosszabb lesz. Reggeli felkelés után ezt saját lábán mindenki tapasztalhatja. S mégis nem tudom, udvariasságból, vagy tudatlanságból — de tény, hogy a cipészek legnagyobb része a mérték vevésnél leülteti dolgozóit, kikre nézve ez az udvariasság aztán azzal fizetődik meg, hogy a készülendő lábbeli a kellőnél egy centimeterrel rövidebb lesz. Ennek elkerüléseért első szabály lenne, hogy a mérték-vevésnél a láb álljon a mérték-papírra, s ne csak úgy a levegőben tartsák ezt alája.

Mint már mondtam: második hely a mértékvevés-re a láb legszélesebb kerülete; és ez a nagy és kis ujj párnái közötti tér. Szükséges, hogy erről is állva vevődjék mérték, mert ezen helyen legkevésbé tűr a láb nyomást. — A harmadik hely: a lábtő magassága — cipész nyelven: rüstung. Ez ugyan legyen pontos; mert ha nem az, járás közben a sarok folytonosan emelkedik és ezen kellemetlen mozgás a sark bőrét lehorzsolja. A sarok egyedüli olyan része a lábnak, melynél a cipő a lábhoz szorulhat. — Ezen szabályokat figyelembe véve legokosabban cselekszik az, ki kaptát készített magának. Ez mostanában — gipsz öntvények által — a legnagyobb tökélyvel kivihető.

(Vége következik.)

Dr. Bartók István.

EGYESÜLETI KÖZLEMÉNYEK.

A „szatmárvidéki néptanító-egylet“ felhívása az országos szövetség ügyében.

A nevezett egyesület e tárgyban a következő felhívást intézte a hazai tanító-egyesületekhez:

Tisztelt Társegyelet!

Hét évi buzgó küzdelmeinket a meghiusulás fenyegeti, legjobb akaratu törekvéseink hajótörést szenvedtek azon közönyösségen s kicsinylő lenézésen, melyet kormányunk a szövetség eszméjével szemben tanúsít. Hazánk tanító-egyletei legnagyobbbrészen kimondották, hogy dacára annak, miszerint a kormány megtagadta a szövetségi alapszabályok megerősítését, az eszmét mégsem tekintie elejtettnek; főtartja azt, s kész a szövetség létesítése mellett küzdeni.

Teljesen áthatva azon gondolattól, hogy célunk nagy és magasztos, hogy a szövetség eszméje egyáltalán nem törvénybeütköző s hogy kormányunk ezen eljárása indokolatlan, egyeletünk is folyó évi deczember 17-én tartott közgyűlésén hasonszellemben nyilatkozott; sőt tovább ment egy lépéssel: nemesak elejtettnek nem tartja a szövetség eszméjének keresztülvitelét, hanem szükségesnek látja, hogy a szövetség létesítése érdekében megtegye még azon egyetlen lépést, melytől eredményt remélni jogosítva van.

Az országgyűlés képviselőházához tehát az alábbi feliratot intézte azon kérelemmel, hogy a kérdéses ügyet egy külön bizottság által behatóbb tárgyalás alá vétetvén, annak kívánatosabb és méltányosabb elintézését lehetővé tegye. Egyuttal elhatározta, hogy a szövetség létesítésének érdekében hasonló eljárásra fogja felhívni a társegyleteket is.

Ennek folytán teljes bizalommal viseltetvén az iránt, hogy eljárásunkat Önök is helyeselni fogják, azon reményben s azon kérelem kapcsán közöljük Önökkel alábbi feliratunkat, hogy a népnevelés s a haza tanítói érdekében Önök sem fognak késni a magyarországi tanító-egyletek szövetségének létesítése végett az országgyűlés igen tisztelt képviselőházához hasonszellemű kérelemmel járúlni.

Tisztelettel maradván Szatmártt, a „Szatmárvidéki Néptanító-egylet“-nek 1879. évi decz. 17-én tartott közgyűléséből.

Tóth Sándor,
elnök.

Jankovics János,
jegyző.

Az országgyűléshez intézendő, s pártolásvégett megküldött kérés így hangzik:

Mélyentisztelt Képviselőház!

Magyarország népnevelési ügyének reformja az 1868. XXXVIII. t. c. meghozatalával vette kezdetét; azon üdvös eredmény elérhetésére azonban, melyet a törvényhozás e nevezetes ténye után a nemzet bizton remélt-, azóta számos körülmény hatott zsidbasztólag.

S midőn ez alkalommal egy hasonló sajnós körülmény vagyunk bátrak feltárni, egyuttal alázattal esedezünk, hogy tekintettel ezen kérelmünknek a hazai népnevelés ügyére való nagy fontosságára, méltóztassék jelen kérelmünk elintézésekor az alább kért rendkívüli intézkedéseket foganatosítani.

Magyarország tanító-egyletei hét év óta működtek abban, hogy a tanító-egyleteket egy közös szövetségben egyesítsék, melynek kizárólagos célja lett volna összetartó erővel működni a hazai tanügy felvirágoztatásán, tisztázni a nevelés tanítás elveit, a népnevelést a nemzeti jellemre és hazai viszonyokra való tekintettel elhatározott elvek szerint fejleszteni, érdekeltiséget ébreszteni a tanügy iránt a társadalom minden rétegében, az iskolai és szülői-ház között szorosabb viszonyt létesíteni s a nép-iskolát végre valahára az őt megillető önállóságra emelni; szóval: szívvel lélekkel előmozdítani a tanügy és tanítók érdekeit.

E szép törekvések, e nagy fontosságú eszmék alapjukat éppen a fenn hivatolt népoktatási törvényben találják, ez eszmét köztetszéssel fogadták Magyarország tanító-egyletei is, melyek a fentebb előadott szellemben kidolgozott alapszabályokat megerősítés végett a magas miniszteriumhoz fölterjesztették, s az azok létesítésére tervezett országos szövetséget ideiglenesen meg is alákitották. Azonban a lehető legnagyobb megdöbbenéssel és hazafiai fájdalommal s méltó elkeseredéssel kelle meggyőződünk, hogy Magyarország alkotmányos kormánya ezen szent célokat nem méltatta kellőleg figyelmére s ezen tisztán a népnevelés emlésére irányuló magasztos elvek és üdvös törekvések keresztülvitelét teljes erejéből igyekszik megakadályozni, mert e felterjesztett alapszabály-tervezetet indokolatlanul meg nem erősítvén, ezáltal e közfigyelem tárgyává lett s a hazai tanítók által óhajtott cél elérhetését bizonytalan időre elodázta.

Indokolatlan a kormány ezen eljárása s téves azon felfogás, hogy a népoktatási törvény 147. §-a értelmében még 1872-ben kiadott szabályrendelet szükségtelessé teszi a szövetség létesítését, minthogy a kérdéses szabályrendelet mainapig sincs sem az országos, sem a megyei hivatalos testületekre nézve végrehajtva; pedig már hét év telt le az említett szabályrendelet kibocsátása óta. De nem is lesz soha végrehajtva, mert az végrehajthatatlan. Ha azonban keresztülvihető lenne is, a népoktatási törvény intentionainak talán igen, de a nemzeti közmívelődés igényeinek a követelményeinek egyáltalán nem felelne meg soha, mert a megyei hivatalos tantestület tagjait csupán a községi és állami intézetek tanítói teszik, kiknek száma hazánkban még szerfölött csekély, elannyira, hogy a megyékben éppen ezen csekély szám miatt nem lehetett a hivatalos testületeket megalakítani. Igaz ugyan, hogy a hazában aránytalanul nagyobb számmal levő felekezeti tanítóknak meg van engedve a hivatalos testületekbe való belépés, de tény az is, hogy a népnevelés már eddig is követelte s mind hangosabban követeli, hogy a hazában elszórtan működő tanító-egyletek, legyenek azok hivatalosak, általánosak, vagy felekezetiak, erejüket egy célra, a népnevelés előmozdítására egy helyen, mint központban egyesítsék.

A hazai tanító-egyletek e magasztos célú óhajtották elérni akkor, midőn ez évi augusztus 20-án a magyarországi tanító-egyletek szövetségét megalkották, amely szövetség létesítését azonban a kormány meg nem engedte.

Midőn tehát Magyarország alkotmányos kormánya nem enged meg oly törekvést, mely a magyar nemzeti népnevelés s a népnevelés munkásai jobblétének előmozdítását tűzte ki kizárólagos feladatául, s nem enged megalkotni egy olyan szövetséget, mely a tanügy felvirágoztatásában a kormánynak segítő keze, támasza óhajtott lenni, s elzárja a törvénybe egyáltalán nem ütköző szent cél kivételére alkalmas utat: az egyesülési jogot szabályozó törvény hiányában nem marad más hátra, mint őszinté panaszunkat felfárni azon egyedüli fórum előtt, melytől annak meghallgatását, orvoslását remélni jogunk van, s mely mint Magyarország népképviselője s így egyik törvényalkotója fölfogni képes azon nagy horderőt, melyet hazánk népnevelésének felvirágoztatására a tanító-egyletek szövetsége üdvösen gyakorolni képes lenni, s teljesíteni fogja azon alázatos esedezésünket:

miszerint méltóztassék jelen kérelmünket s azzal kapcsolatosan a magyarországi tanító-egyletek szövetségének kérdésére vonatkozó s a magas miniszterium által beterjesztendő iratokat tanulmányozás végett a Mélyentisztelt Képviselőház valamely külön bizottságának kiadni s ezen bizottság véleményének meghallgatása után a magas miniszteriumot határozatilag oda írásban, hogy a magyarországi tanító-egyletek szövetségének beterjesztett, vagy módosítandó alapszabályzatát a jóváhagyási záradékkal lássa el.

Mely alázatos kérésünk mellett sat. sat.

IRODALOM.

A Figyelő című irodalomtörténeti folyóirat januári füzeté a következő tartalommal jelent meg: Dugonics András, Endrődi Sándortól. Tóldi Ferencz és Kazinczy Gábor, Jakab Elektől. A 17-ik század nyelv-művelése, dr. Jancsó Benedektől. A kuruczvilág énekei, dr. Ferenczi Zoltántól. Révai a tanári pályán Tatán és Veszprőmben, Csaplár Benedektől. Irodalomtörténeti repertórium, Szinnyei Józseftől. E folyóiratot, melyet a középiskolák és tanítóképzők szakkönyvtárai számára őszintén ajánlhatunk, Aigner Lajos adja ki Budapesten. Előfizetési ára egész évre 8, félfévre 4 frt.

A Magyar Lexikon 44-és 45-ik füzeté közelebről adatott ki. Közülök az előbb említett a „Cent“ szótól a „Chaudey“ szögig valókat, a 45-ik pedig a „Chaudières“-től „Ciotat“-ig terjedőket foglalja magában. Ahoz gazdasági gépek rajza, ehez Ázsia térképe csatoltatott mellékletül. Egyegy füzet ára 30 kr. Kiadó Rautmann Fr. Budapesten.

Új, tanügyi lapok. Új év óta 2-vel szaporodott tanügyi közlönyeink száma: a Délmagyarországi Tanítóegylet Közölnyével és a Népiskolai Tanügyi Figyelővel. Amazt E. E. Sándor szerkeszti, s a délmagyarországi tanító-egyesület adja ki Temesvárt, hav. 2-szer, legalább félféven; emennek szerkesztője Zelliger József képezd. igazgató tanár s Nagy-Szombaton adatik ki, a nyári szünidő kivételével, minden hó 15-én. Előfiz. ára ez utóbbinak egész évre 1 frt, az előbbie szintén egész évre 2 frt. — Óhajtunk mindkettőnek hosszú életet; s már csak a jó törekvések buzdítására is illőnek tartjuk, hogy legalább a tanító-egyesületek rendelnék meg mind kettőt.

Vettük s alkalmilag tüzetesebben ismertetjük a kö-

vetkező könyveket: 1. Hagyatékom fiaimnak, írta: Ver tán-Endre. Kiadja: Györgyössy Rudolf és Milley József Aradon. Ára 1 frt. (Már kiadtuk bírálatra.) 2. Postalozói Válogatott Munkái. Fordította és magyarázatokkal ellátta: Zsengeri Samu. Most a vállalat V. füzeté jelent meg a fordító saját kiadásában, Budapesten. Ára e füzetnek 50 kr. 3. Ifjúsági és Névkönyvtár. Szerk. Kisfaludi-Tobias győri főgymn. tanár. Kiadja Grosz G. és testv. Győrött. Megjelent az I. évfolyam 1-ső száma. Egy egész évre előfizetési díja 5 frt 50 kr, félfévre 3 frt; egyes füzet ára 15 kr.

VEGYESEK.

— Kik lapunk járatási díjával még a múlt évről hátrálékban vannak, sziveskedjenek tartozásukat e hó 5-éig annyival inkább beküldeni, mert a kiadó-hivatal kénytelen azoknak, kik még ez időn túl is hátrálékban maradnak, saját költségekre, utánvétel mellett küldeni meg kiváltásra nyugtatóványait.

— A tanítók országos szövetségének ügye, — a mint mai számunknak egy erre vonatkozó közleményéből láthatják t. olvasóink — rövid időn az országgyűlés ítélőszéke elő kerül. — Hisszük, hogy ez ügy tárgyalása alkalmával törvényhozóink is csak megtartanak abban, hogy a tanítóknak is van joguk oly egyesületet vagy szövetséget alkotni, mely az ország törvényeivel s érdekeivel nem ellenkezik. Ilyet pedig abból az alapszabály-tervből, a melyet a szövetség szervező bizottsága megerősítésre felterjesztett volt, még kancsal szemmel is alig lehetne kiolvasni. S ha mégis volt volna benne valami olyan, a mit az országra és nemzetre károsnak vagy éppen veszélyesnek vélhetett a kormány, ekkor sem kellett volna a megerősítést — s éppen oly különös indoklással — véglegesen megtagadni, hanem egyszerűen fel kellett volna híni az illetőket, hogy előbb ezt vagy azt módosítsátok, hagyjátok ki s akkor azután lássatok dologhoz. Legfeljebb hozzá gondolhatták volna még in pecto: de akkor is úgy ám, hogy ha Mileticskedtek, vagy csöseslékké fajultok, szétverünk! — Szóval: kár volt biz e dologgal oly nagy port veretni fel, s még nagyobb kár lenne miatta a kedélyeket továbbra is nyugtalanságban tartani.

— A vallás- és közoktatásügyi miniszterium költségvetése. A közoktatási kormánynak 1880. évre készített költségvetése 4.385,437 frt rendes és 149,070 frt rendkívüli = 4.534,507 frt kiadást irányoz elő, mely összeg 178,827 frttal haladja meg a tavalyi előirányzatot. Az előirányzott összegből tanintézetek czimén 3.357,721 frt van kimutatva, melyből 17 férfi tanítóképezlőre 314,000 frt, 6 tanítónői képezdésre 192,000 és a tanító képezdék közös költségeire 8,000 frt, azaz a múlt évre előirányzott összeg irányoztatik elő. Népnevelési szükséglet czimén 840,000 frt, (— a múlt évinél 100 ezer frttal nagyobb összeg —)

van előirányozva. Ezen összegből állami népiskolák fenntartására és újaknak felállítására 210,000 frt; a már fennálló közs. iskolák segélyezésére 270,000 frt, a magyarul nem tudó tanítók számára tartandó magyar-nyelvtani póttanfolyamokra 38,000 frt, kisdud óvodák segélyezésére 25,000 frt, magánosok, egyletek és testületek által fenntartott iskolák segélyezésére 22,000 frt, tanítók segélyezésére és jutalmazására 10,000 frt, tankönyvek és taneszközök előállítására 10 ezer frt, a Népt. Lapja kiadására 10,000 frt; felső nép- és polgári-iskolák fenntartására és segélyezésére 245,000 frt irányoztatik elő. A néptanítók nyugdíj-intézete külön 100 ezer frt; a budapesti felső leányiskolára 45,140 frt (!) a mármaros-szigethi és trencsényi felsőbb leányiskolákra 10,000 frt, a siket-némák váci intézetére 35,000 frt; a vakok budapesti intézetére 31,620 frt van előirányozva.

— A kassai kereskedelmi és iparkamara, — mint a Mudrony Soma szerkesztette, derék Magyar Ipar írja — újabban különös feladatává tette, hogy tegyen meg mindent arra, hogy a régente nagy hirnek örvendett, de újabban teljes hanyatlásnak indult szepességi lenipart új életre keltse. E czélból már létre is hozta a kismárki szövőipartanodát, mely a megnyitás küszöbén áll. Ugyanezen ipar emelése érdekében Podolin városában fehéritőházat is fognak berendezni. — Valahányszor ily híreket olvasunk, örömmel vesszük azokat annak bizonyítékául, hogy nálunk is kezdik már belátni, hogy iparunk emelése végett — a művelt nyugoti államok példájára — szakiskolák állítására is mind több-több áldozatot kell hoznunk.

— Az iskolai takarékpénztárak életbeléptetését Pest-Pilis-Solt-Kiskunmegye közigazgatási bizottsága kötelezőleg elrendelte, s ez iránt utasította a tanfelügyelőt, hogy azonnal tegye meg a szükséges intézkedéseket az összes megyei községekben az intézmény életbeléptetésére és minél nagyobb sikere elérésére.

— A postai takarékpénztár Angliában. Az 1878-ról közelebb kiadott jelentés szerint ezen intézmény fejlődési ereje a következő adatokból tűnik ki. 1864-ben a posta-takarékpénztárak száma 374 volt, a betevőké 114,000, a betett érték mintegy 11.440,000 forint. 1869-ben a betevők száma 1.085,000-re, a betett érték pedig 125,240,000 frtra emelkedett; végre 1878-ban a betevők száma 1.892,700-ra, a betett tőke pedig 608.220,000 frtra rugott. E növekedés a borzasztó üzleti pangást tekintve, majdnem bízhatatlannak látszik. — E nagy eredmény azonban abban nyeri magyarázatát, hogy Angliában az iskolai takarékpénztárak már hosszabb idő óta fennállanak és nagy virágzásnak örvendenek. (Mirel eléggé tanuskodik azon egy tény, hogy csupán 1876-ban 28,000 új könyvecske adatott ki, vagy körülbelül ennyivel növekedett a takarékoskodó tanulók száma.)

— Mire nem viszi az embereket a gyűlölet? A belga klerikálisok excommunicatióval s hasonló egyházi büntetésekkel fenyegették azokat, a kik a községi iskoláztatást bármi módon elősegítik. S midőn eme fenyegetéseknek sem lett meg egészen sikere, sőt a pápa sem engedi meg, hogy

ez eszközt tovább is használják, elhatározták az ultramontanok, hogy éhség által, illetve a ker. szeretet megtaposása által fogják liberális nézeteikből azokat kigyógyítani, kik gyermekeiket községi iskolába küldik. Mialatt a szigorú tél ezer meg ezer munkást készlet tétlenségre s a munkahiány folytán az inség növekvőben van, azalatt a klerikálisok jótékonyági striket szerveznek. A lüttichi püspök lapja így kiált fel: „A liberális szegényeknek (t. i. azoknak, kik gyermekeiket állami iskolába küldik) többé egy fillért, egy kenyérhaját, egy rongyot sem!” Mint a „National-Zeitung“ írja, Tornauban a klerikális iskolák szegény gyermekei közt ruhákat osztanak ki, de e jótéteményből ki vannak zárva azok a szegény gyermekek, kiknek fitestvérei vagy nővérei községi iskolába járnak. Antwerpenben egy magas rangú főpap egy szegény asszonynak mondá: „Mihelyt gyermekeit a községi iskolából kiveszi, fogok gondoskodni arról, hogy szobáját fűthesse.“ Ezen főpapoknak is tanulmányozniok kellene, hogy melyik a főparancsolat, — mondja igen helyesen a „Prof. Hetilap, melyből e hirt átvesszük.

— Aradról, múlt hó 22-ről, az isk. takarékpénztárakról Máday Máttyás igazgató-tanító a következőket írja az Egyetértésnek: „Tisztelettel jelentem, hogy az iskolai takarékpénztár osztályomban életbe van léptetve. Eddiglen 23 tanuló 9 frtot takarított meg, a mi tekintve tanulóim szülőinek szegénységét, elég szép eredménynek mondható. Előzetesen is meg voltam győződve, hogy sem a fáradság, sem a baj valami nagy nem lesz a kezelésre vonatkozólag. A gyakorlat meg éppen azt bizonyítja, hogy semmiféle nehézség sem fordul elő. Oly egyszerű az egész, hogy meg nem foghatom, miként hozhatja fel valaki a kezelési fáradságot ürügyül arra, hogy az intézmény ellen szóljon. A sokat hangoztatott kellemetlenségek és nevelés-tanítási hátrányok igazán csak a képzelet szüleményei. Nem hogy hátrány nincs, de ellenkezőleg sokféle előny mutatkozik éppen a nevelés-tanításra vonatkozólag. Eltekintve attól, hogy az iskolai takarékpénztár közvetítésével új, jótékony kapocs támadt iskola és szülőház között; a tanítónak, de a szülőnek is új és sikeres eszköze van a gyermekek szorgalmára úgy, mint erkölcsi magaviseletére hatni. Az iskolai takarékpénztár behozatalával, a takarékoság elvéből kiindulva sokféle alakban lehet az ugynevezett „pocsék„ tanulókra behatni. Van is látszatja! Az iskolai takarékpénztár valóban megfelel azon iskolai elvnek: tanítva nevelj! A mit a tanító jónak és hasznosnak elmond a takarékoságról alkalmaslag — és alkalom sokkal több, mitsem gondolná az ember — azt gyakorlatilag teljesíteni is módjában áll a tanulóknak. Szóval, meggyőződésemben a gyakorlat csak megerősített, azért erősből telhetőleg oda fogok működni, hogy e jótékony és áldásos intézmény városunkban és környékén meghonosíttassék.“

A szerkesztő postája.

Nsgos W. B. F. úrnak, Bpest. Biztató figyelmét köszönjük s ígért b. közlése beküldését várjuk. G. I. hírlapíró úrnak u. o. Küldeményét még nem vettem. Talán mind tart még betegsége? F. A. és B. S.-nek Zilahon. Számíthatunk? K. F.-nek Sz.-Keresztúrt. Hát tőled mikor közölhetünk már valamit? Kanyaró Mihály tan. körjegyző úrnak, M.-Ludason. A múlt hó 31-ére szóló meghívót oly időben vettük, mikor a közlésnek nem lett volna semmi értelme. Működésükről azonban szívesen közölnénk rövid, tárgyias tudósítást.